

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΚΗ*

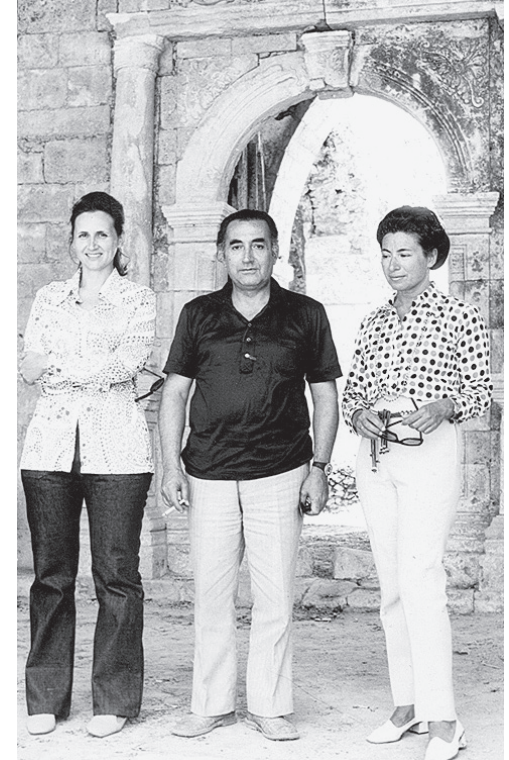
Αναδιφρώντας το χθες 95 Νίκη Γουλανδρή: in memoriam

Οι σημερινές «Αναδιφρήσεις» είναι αφιερωμένες στη **Νίκη Γουλανδρή**, που έφυγε από κοντά μας πριν από δύο σχεδόν εβδομάδες. Ήταν μια γυναίκα, που, χωρίς να έχει καμία σχέση με την πόλη μας, πέραν εκείνης που τη δυνέδεε με την οικογένεια Γεωργίου Βογιατζάκη, την προίκισε με το εξαιρετικό Παλαιοντολογικό Μουσείο Ρεθύμνου, ένα από τα ελάχιστα στο είδος του στη χώρα μας. Όμως στην περίπτωση μας, των Ρεθεμνιωτών, φαίνεται ότι δεν ισχύει το Ευριπίδειο **αγνώνων μη γίνου** (να μην είσαι αγνώμων) αλλά το Καλλιμάχειο **ουδείς αχαριστώτερος του ευεργετηθέντος** (που δεν χρειάζεται, θεωρώ, μετάφραση...). Γι' αυτό και οι αναγνώστες της στήλης θα επιτρέψουν στον συντάκτη της κάτι που δεν συνηθίζει στα σχεδόν δύο χρόνια που την επιμελείται: τη συναισθηματική φόρτιση και τη διατύπωση κάποιων αληθειών, απ' αυτές που δεν συνηθίζουμε στη μικρή μας πόλη να διατυπώνουμε δημόσια. (Στη φωτογραφία, από αριστερά Νίκη Γουλανδρή, Οδυσσέας Ελύτης, Άγγελος Γουλανδρής και Φαλή Βογιατζάκη)

Η Νίκη Γουλανδρή υπήρξε μια σημαντική προσωπικότητα. Είχε σπουδάσει πολιτικές επιστήμες και οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και συνέχισε με μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Φρανκφούρτης, στην πολιτειολογία και στη φιλοσοφία, κοντά στους φιλόσοφους Αντόρνο και Χορκχάιμερ. Ήταν πολύγλωσση και είχε αναγορευτεί επίτιμη διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Ουφάλας. Αργότερα φρόντισε να κάνει στο Εδιμβούργο και ακόμα πιο εξειδικευμένες σπουδές: Προστασία περιβάλλοντος, Βοτανική και Βοτανική ζωγραφική. Έγινε γνωστή περισσότερο ως ζωγράφος φύσης, απεικονίζοντας περισσότερα από 800 φυτά της ελληνικής χλωρίδας. Μαζί με τον σύζυγό της **Άγγελο Γουλανδρή** ίδρυσαν το 1964 το ομώνυμο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο που το 1991 ανακηρύχθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε «Γυναίκα της Ευρώπης».

Στον αποχαιρετισμό της, η Αντιπρόεδρος του Μουσείου **Φαλή Βογιατζάκη** ανέφερε: «Η Νίκη Γουλανδρή είχε συλλάβει τη θεμελιακή σημασία της παιδείας στην οικοδόμηση περιβαλλοντικής συνείδησης στους πολίτες, κυρίως στους νέους, και το Μουσείο έθεσε τα θεμέλια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στη χώρα μας. Επίστευε ότι μόνο με συνειδητή αλλαγή νοοτροπίας και συλλογική προσπάθεια είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν η κατασπατάληση των φυσικών πόρων, η ρύπανση της ατμόσφαιρας και των υδάτων, η καταστροφή του δασικού πλούτου, η διάβρωση του εδάφους, η εξαφάνιση ειδών του φυτικού και του ζωικού βασιλείου και η κλιματική αλλαγή, τις επιδράσεις της οποίας έχουμε ήδη αρχίσει να βιώνουμε. Και ήξερε καλά ότι η **αλλαγή του τρόπου σκέψης των πολιτών δεν είναι δυνατή παρά μόνο με συστηματική εκπαίδευση** στις αξίες και αρχές που θεμελιώνουν αγάπη και φροντίδα στο περιβάλλον, στην παράδοση και στον πολιτισμό, από την προσχολική ηλικία έως την ωριμότητα».

Είχα τη χαρά το 1995 με 15 μαθητές μου να γνωρίσουμε τη Νίκη Γουλανδρή από κοντά, όταν μας ξενάγησε με περηφάνια στο Μουσείο, πριν ακόμη αναλάβει την προεδρεία του, και μας αναφέρθηκε στο μέλλον του πλανήτη μας, αν δεν αλλάξουμε πορεία. Μίλησε πολύ απλά, από καρδιάς στα παιδιά, που μαγεύτηκαν από τα λεγόμενα αλλά και την εν γένει παρουσία της. Ήταν ίσως η καλύτερη οικολογική εμπειρία που μπόρεσα να προσφέρω σε μαθητές μου, με τη βοήθεια των συναδέλφων **Χρόνη Μαρκάκη** και **Αργυρούλας Ψωμά**. Θέλω να πιστεύω ότι τα παιδιά εκείνα, σε πλήρη παραγωγική ηλικία σήμερα, ακόμα και αν δεν θυμούνται πώς λεγόταν η γηραιά κυρία που τους είχε μιλήσει, θα συγκράτησαν κάποια από τα λεγόμενά της, τα οποία προστιθέμενα στην οικογενειακή και σχολική τους παιδεία «θα κάνουν το ποτήρι να ξεχειλίσει», κατά το κοινώς λεγόμενο: θα μετατραπούν από θεωρία σε πράξη!

Θλιβόμαι βαθύτατα που δεν είδα κανένα από τα 50 και πλέον Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της χώρας μας να βγάζει ένα -τυπικό, έστω- ψήφισμα, που να αναγνωρίζει την προσφορά της Νίκης Γουλανδρή στην υπόθεση του ελληνικού περιβάλλοντος και της εκπαίδευσης γι' αυτό. Δεν το έπραξαν ούτε καν από «συναδελφική αλληλεγγύη», αφού η αιμνήστη είχε ιδρύσει μεταξύ άλλων το «Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Εκπαίδευσης Γαία», ένα από τα καλύτερα στην Ευρώπη. Φαίνεται ότι τα Περιβαλλοντικά Κέντρα είναι στραμμένα στην «απορρόφηση» των ευρωπαϊκών κονδυλίων και δεν έχουν χρόνο για τέτοιου είδους αβρότητες. Το γεγονός αυτό και μόνο θα μπορούσε να είναι η εκ των υστέρων καλύτερη απάντηση σε όσους μας ρωτούσαν το 1996, όταν ξεκινούσαμε το «Κέντρο Περιβαλλοντικής Αγωγής και Ενημέρωσης Φάλλκονας», χωρίς να χρησιμοποιήσουμε ούτε δραχμή κρατικών και ευρωπαϊκών χρημάτων, γιατί δεν τα θέλαμε: προτιμούσαμε τους 180 εθελοντές μας και το παράδειγμα που αυτοί πρόσφεραν στα παιδιά!

Το Ρέθυμνο ευεργετήθηκε από τη Νίκη και τον Άγγελο Γουλανδρή, με την ίδρυση του **Παλαιοντολογικού Μουσείου**, ως παραρτήματος του μητρικού Φυσικής Ιστορίας της Αθήνας. Για την ίδρυση και λειτουργία του χρειάστηκε οι εμπνευστές του να πραγματοποιήσουν δεκάδες ταξίδια και να φέρουν στο Ρέθυμνο ειδικούς τεχνικούς και επιστήμονες, μεταξύ των οποίων τον κορυφαίο **Γιώργο Θεοδώρου**. Οι παλιότεροι Ρεθεμνιώτες δεν ξεχνούμε την κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει ο τεκές Βελή Πασά, που το στέγασε, μετά από τους βομβαρδισμούς της Μάχης της Κρήτης, με τους περισσότερους από τους τρούλους του γκρεμισμένους, τον μινιρέ να έχει ανάγκη άμεσης συντήρησης και τον περιμετρικό αυλότοιχο να καταρρέει. Ήταν τότε που και η απλή ιδιοκτησία του οικοπέδου δεν ήταν εξασφαλισμένη για το ελληνικό κράτος, αφού τμήματά του διεκδικούσαν και είχαν καταλάβει απόγονοι προσφυγικών οικογενειών. Αυτό ακριβώς το κατάλυμα μετατράπηκε στο σημερινό κόσμημα από τον Άγγελο και τη Νίκη Γουλανδρή, η οποία μάλιστα μέχρι πρότινος φρόντιζε για την κάλυψη των οικονομικών ελλειμμάτων της λειτουργίας του.

Ατυχώς, οι αρχές του Ρεθύμνου δεν ενδιαφέρθηκαν να παραστούν στην κηδεία της περασμένης εβδομάδας. Και όχι μόνο αυτό, αλλά ούτε ένα απλό στεφάνι δεν φρόντισαν να στείλουν, όπως και απαξίωσαν να βγάλουν ένα στοιχειώδες ψήφισμα Δημοτικού Συμβουλίου. Ας είναι καλά το **Λύκειο των Ελληνίδων** που έσωσε για μια ακόμα φορά την τιμή του Ρεθύμνου. Στο ψήφισμα που εξέδωσε αναφέρει μεταξύ άλλων ότι «το Παλαιοντολογικό Μουσείο που ίδρυσε στην πόλη του Ρεθύμνου θα μας θυμίζει πάντα την έντονη ακτινοβολία που εξέπεμπε η αιμνήστη Ν. Γουλανδρή και μόνο με την παρουσία της, και θα γεμίσει τις καρδιές μας μ' ευγνωμοσύνη. Ευχόμαστε ολόψυχα να είναι ελαφρύ το χώμα που την σκεπάζει δίπλα στον αγαπημένο της σύντροφο». Ας είναι καλά επίσης ο **Πατακομανόλης** με τους «Κουρήτες» του, που παρέστησαν στη νεκρώσιμη ακολουθία κρατώντας δυο δάφνινα στεφάνια, ένα από το Σύλλογό τους και ένα από το ίδιο το Παλαιοντολογικό Μουσείο.

Ας εκδώσει λοιπόν ο Δήμος μας έστω και σήμερα, δώδεκα μέρες από την εκδήμια της, ένα απλό ψήφισμα: ποτέ δεν είναι αργά και για τίποτα! Αν βέβαια συνειδητοποιήσω με τα γραπτά μας το μέγεθος του λάθους (ή απλά της άγνοιας). Κι ας οργανώσω στην τεσσαρακονθήμερη επέτειο της εκδήμιας της ένα «ακαδημαϊκό μνημόσυνο», για να δείξει ότι αναγνωρίζει τη συμβολή της Νίκης Γουλανδρή στον πολιτισμό του τόπου μας. Ας παρακαλέσει ειδημόνες, όπως η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου **Μαριάννα Καλαϊτζιδάκη** (που παραβρέθηκε, προς τιμήν της στην κηδεία), να μιλήσουν για την προσφορά της στην υπόθεση της προστασίας της φύσης και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης των νέων γενιών. Κι εμείς από την πλευρά μας, ας γεμίσουμε ασφκτικά την αίσθουσα κι ας ευχηθούμε ο θάνατος της Νίκης Γουλανδρή να μην οδηγήσει στο κλείσιμο του Παλαιοντολογικού Μουσείου, σε βάθος χρόνου. Γιατί, ποιος ξέρει αν από εδώ και πέρα το πάνω χέρι στη διοίκηση του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας θα συνεχίσει να το έχει η καλή μας **Φαλή Βογιατζάκη**, αλλά, κι αν αυτό συμβεί, ποιος μπορεί να το υποχρεώσει να καλύπτει στο διηνεκές τα δικά μας ελλείμματα...

Επειδή όμως οι ευχές δεν παράγουν από μόνες τους αποτελέσματα, ας εργαστούμε, μαζί με τον άμισθο Επιμελητή του Μουσείου **Βασίλη Σμιτζή**, στην εκπλήρωση της αρχικής επιθυμίας του ζεύγους των ευεργετών της πόλης μας: ο περιβόλος του, δηλαδή, να μετατραπεί σε **βοτανικό κήπο**, επιδεικτικό της αυτοφουούς χλωρίδας της Κρήτης. Της χλωρίδας, που η εκλιπούσα δεν σταμάτησε ούτε στιγμή να θαυμάζει και να αποτυπώνει με τον χρωστήρα της. Έτσι, που οι μαθητές μας, τα παιδιά, τα εγγόνια μας και οι φίλοι τους, να μαθαίνουν να εκτιμούν την αμπελιτά, το βούμπλερο και το κεφαλήνθηρο και να μην επιτρέψουν την εξαφάνισή τους, όπως συνέβη με το ροπαλοφόρο ελάφι και τον νάνο ελέφαντα της Κρήτης. Που τα απομεινάρια τους μπορούμε να μελετήσουμε στο εσωτερικό του Μουσείου, το οποίο είχε την καλοσύνη να μας δωρίσει η «Κυρία της ελληνικής φύσης» Νίκη Γουλανδρή.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας sthraris@yahoo.gr, 2831055031